

# Inhoud

## Overijsselse Historische Bijdragen

123° stuk 2008

- 6 Voorwoord  
*drs. W.M. Zuidwijk*
- 9 Honderdvijftig jaar Vereeniging tot beoefening van  
Overijsselsch Regt en Geschiedenis (1858-2008)  
*Clemens Hogenstijn*
- 25 Kopstukken 1  
*Arnold Gevers*
- 33 Themis in Overijssel, ofwel honderdvijftig jaar 'regt' in  
de 'Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch regt  
en geschiedenis'  
*Foskea van der Ven*
- 117 Kopstukken 2  
*Arnold Gevers*
- 125 Omgeving en bestaan  
*Siebe Rossel*
- 207 Kopstukken 3  
*Arnold Gevers*
- 215 Bevolking en draagkracht  
*Frits Schmidt*
- 243 Kopstukken 4  
*Arnold Gevers*

- 249 In Vuur en Vlam  
*Martien Franken*
- 269 Kopstukken 5  
*Arnold Gevers*
- 277 Cultuur in de provincie  
*Lydie van Dijk*
- 305 Kopstukken 6  
*Arnold Gevers*
- 313 Honderdvijftig jaar Overijsselse 'kleine  
kerkgeschiedenis' laverend langs moderne devotie,  
protestantisering en verzuiling  
*Jean Streng*
- 343 Kopstukken 7  
*Arnold Gevers*
- 351 Nieuwe wegen

## Inhoud

## Overijsselse Historische Bijdragen

124<sup>e</sup> stuk 2009

|                                                                                                                                                                          |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| In memoriam<br><i>Lydie van Dijk</i>                                                                                                                                     | 5   |
| Terublik op het jubileumjaar<br><i>Lydie van Dijk</i>                                                                                                                    | 7   |
| Voorwoord<br><i>Lydie van Dijk</i>                                                                                                                                       | 13  |
| De ware aard van Umbalaha<br><i>Frits David Zeiler</i>                                                                                                                   | 15  |
| Een kerkelijk kleinood in Steenwijk: de Kleine Kerk<br><i>Zeno Kolks</i>                                                                                                 | 25  |
| Het ontstaan van stedelijke zeggenschap over de pastoorsbenoeming<br>in de late middeleeuwen<br>De 'verstedelijking' van het pastoraatsambt in Kampen<br><i>Jan Kuys</i> | 37  |
| Heiligen in huis<br>Een cultuurhistorisch onderzoek van enkele kacheltegels<br>van rond 1500 uit Deventer<br><i>Herman Vrielink en Ria de Oude-de Wolf</i>               | 65  |
| Alba amicorum: vriendschap, verering en verplichting<br><i>Jean Streng</i>                                                                                               | 79  |
| Almelose migranten in Amsterdam 1686-1715<br><i>Cor Trompeter</i>                                                                                                        | 103 |
| Jan Herman van Heek (1873-1957)<br>De tegendraadse textielbaron<br><i>Wim Nijhof</i>                                                                                     | 117 |
| Het ontstaan van de kunststofleidingen industrie in Overijssel<br><i>Joan Beune</i>                                                                                      | 155 |
| Literatuursignalement                                                                                                                                                    | 169 |
| Auteurs                                                                                                                                                                  | 173 |

|                                                                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Voorwoord<br>Lydie van Dijk                                                                                             | 7   |
| Archeologie van de Tweede Wereldoorlog in Overijssel.<br>Een verkenning van thema's voor gericht onderzoek<br>Ruurd Kok | 9   |
| Sporen van de Tweede Wereldoorlog in Deventer<br>Bart Vermeulen                                                         | 47  |
| Zelfs te veel voor 'Winston Churchill'<br>Michael Klomp                                                                 | 77  |
| Fotokatern<br>Michael Klomp                                                                                             | 91  |
| De IJssellinie tijdens de Tweede Wereldoorlog<br>Michael Klomp                                                          | 95  |
| Vliegveld Twente<br>René Vossebeld                                                                                      | 113 |
| Rijkswerkkampen<br>Lydie van Dijk                                                                                       | 127 |
| Literatuursignaleringen                                                                                                 | 155 |
| Kort verslag over 2010                                                                                                  | 169 |
| Auteurs                                                                                                                 | 171 |

|                                                                                                                                                                                       |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Voorwoord<br>Lydie van Dijk                                                                                                                                                           | 7   |
| Op kamers in Zwolle in de vijftiende eeuw. Extranei, onderwijs en boek-<br>productie onder invloed van het Zwolse fraterhuis en de Moderne Devotie<br>(ca. 1400-1523)<br>Jelle Visser | 9   |
| ‘Tellen helpt’. De ontwikkeling van de getalsmatige verhoudingen tussen<br>katholieken en gereformeerden in Twente 1650-1811<br>Cor Trompetter                                        | 29  |
| Het Oldenzaalse schuttersoproer. Oorzaken en gevolgen van de Twentse<br>onlusten van 1830<br>Drs. J.F. Krips                                                                          | 53  |
| Sociale strijd in een Twents textieldorp, over fabrikanten, arbeiders en<br>katholieken<br>Wim H. Nijhof                                                                              | 93  |
| Tilligte en Lattrop. Twee ‘vooruitstrevende’ kerkgebouwen in noord Twente<br>uit de tijd van het Interbellum<br>Zeno Kolks                                                            | 119 |
| Dominee zijn op een dorp ergens in Overijssel. Ter nagedachtenis aan<br>Willem Barnard<br>Dr. J.D.Th. Wassenaar                                                                       | 131 |
| De nadagen van het Deventer Athenaeum Illustre in de negentiende eeuw<br>Clemens Hogenstijn                                                                                           | 143 |

Literatuursignalen

161

Kort verslag over 2011

171

Auteurs

173

|                                                                                                                                                            |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Voorwoord<br>Lydie van Dijk                                                                                                                                | 7   |
| Onderwijzen zit humanisten in het bloed<br>Een onderzoek naar de invloed van het humanisme op de Latijnse school<br>in Kampen ca 1450-1600<br>Peter Bakker | 9   |
| De reformatie van het onderwijs in Kampen, 1581-1622<br>Michiel Stadman                                                                                    | 35  |
| Een intrigerend 'postuurtje'<br>Een literatuurqueeste in de vroegmoderne tijd naar de context van twee<br>Zwolse dildo's<br>J.C. Streng                    | 49  |
| Alphons Ariëns en Herman Schaepman, leerling en leraar, vriend en<br>tegenstander<br>Wim H. Nijhof                                                         | 65  |
| Ds. R. Bijlsma en het Lemeler Convent. Aspecten van het kerkelijke verzet<br>nader belicht<br>Jan Dirk Wassenaar                                           | 89  |
| Het Eerder Achterbroek: zestig jaar landschapsbescherming<br>Michiel Purmer & Hans Renes                                                                   | 105 |
| De Hanzelijn: sporen tussen oud en nieuw land<br>Marijn Molema                                                                                             | 132 |

|                             |     |
|-----------------------------|-----|
| Literatuursignalement       | 146 |
| Kort verslag over 2011-2012 | 157 |
| Auteurs                     | 159 |



|                                                                                                                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Aan de rand van Hollands gouwen<br>Overijssel in de ogen van binnen- en buitenlandse reizigers<br>(zestiende-negentiende eeuw)<br>Gerrit Verhoeven        | 7   |
| Over de IJssel!<br>Langs de randen en rafels van Nederland<br>(late zeventiende-negentiende eeuw)<br>Mickey Hoyle en Gerrit Verhoeven                     | 13  |
| Deventer, van tussenstop tot reisdoel<br>Georg Hartong                                                                                                    | 37  |
| Twente, land van katoen en heide<br>Arnold Gevers                                                                                                         | 67  |
| Geen stad ligt zo prachtig ...<br>Reizigers in Zwolle<br>Lydie van Dijk                                                                                   | 97  |
| 'Denkend aan Kampen ...'<br>Dicky Haze                                                                                                                    | 137 |
| Hasselt scharnierpunt tussen noord en zuid, oost en west<br>Frits Schmidt                                                                                 | 173 |
| Batavisch bloed, met geel haar en drie korte rokken<br>Etnografische reisnotities uit de negentiende eeuw over de<br>Overijsselse bewoners<br>Jean Streng | 205 |

|                                  |     |
|----------------------------------|-----|
| Literatuurlijst<br>Georg Hartong | 243 |
| Literatuursignalement            | 257 |
| Jaarverslag van de vereniging    | 263 |
| Auteurs                          | 265 |

|                                                                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Voorwoord                                                                                                 | 7   |
| Lydie van Dijk                                                                                            |     |
| De Diepenheimse kroniek                                                                                   | 9   |
| Schrijver, datering, betrouwbaarheid, tekstoverlevering, vertaler en editie                               |     |
| Hein Jongbloed                                                                                            |     |
| Overijssel in de beschrijving van de Bourgondische Kreits door Caspar Merian uit 1654                     | 61  |
| Clemens Hogenstijn                                                                                        |     |
| Van Overijsselse wapenkaart tot Overijssels adelstafereel                                                 | 83  |
| Georg Hartong                                                                                             |     |
| Twee konterfeitsels van de heer van Almelo te paard                                                       | 87  |
| Jean Streng                                                                                               |     |
| Trouwen in Twente: huwelijken en demografische patronen in Almelo, Oldenzaal en Ootmarsum 1641-1794       | 91  |
| Cor Trompetter                                                                                            |     |
| De Maatschappij van Weldadigheid in Overijssel                                                            | 125 |
| Frits Schmidt                                                                                             |     |
| De totstandkoming van de voormalige katholieke kerken van Kuinre                                          | 165 |
| Zeno Kolks                                                                                                |     |
| Belgische vluchtelingen in de Eerste Wereldoorlog, niet de schoonste pagina in de geschiedenis van Twente | 173 |
| Wim Nijhof                                                                                                |     |

|                                                                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| De cultuurhistorische waarden van landgoed Heerlijkheid De Eese<br>Een landschapsbiografie<br>Harry Bouwman | 189 |
| Literatuursignalen                                                                                          | 217 |
| Auteurs                                                                                                     | 222 |

|                                                                                          |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Voorwoord                                                                                | 7   |
| Lydie van Dijk                                                                           |     |
| Cunegunde van Dale-Diepenheim (1303/04-24 augustus 1335)                                 | 9   |
| Tussen harnas en habijt                                                                  |     |
| Hein Jongbloed                                                                           |     |
| Tussen kunst, geloof en commercie                                                        | 61  |
| Het Deventer geslacht Haelwech in de zestiende en zeventiende eeuw                       |     |
| Henk Nalis                                                                               |     |
| Overijssel in de beschrijving van de Bourgondische Kreits door Caspar Merian uit 1654    | 95  |
| Clemens Hogenstijn                                                                       |     |
| Van Overijsselse wapenkaart tot Overijssels adelstafereel                                | 119 |
| Georg Hartong                                                                            |     |
| Anna Maria Moens: een bevlogen pedagoge te Wijhezicht                                    | 123 |
| Jean Streng                                                                              |     |
| Eduard Jacobs, eerste joodse burgemeester en stichter van de Raiffeisenbank in Nederland | 133 |
| Inge de Wilde                                                                            |     |
| Literatuursignalement                                                                    | 153 |
| Auteurs                                                                                  | 157 |

|                                                                                                                                       |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Voorwoord<br>Lydie van Dijk                                                                                                           | 7   |
| Op zoek naar de gezichten. Van de steden van Overijssel, met derzelver tongval<br>Goaitsen van der Vliet                              | 9   |
| De Gezichten van de steden van Overijssel. Over de taal van de rijmen<br>Philomène Bloemhoff-de Bruijn                                | 41  |
| Een wandeling door het vroegromantische landschapspark van Twickel<br>Aafke Brunt en Leon Wessels                                     | 51  |
| Jan Willem Racer en zijn relatie met Joan Derk van der Capellen tot den Pol<br>Matthijs A.M. Wanrooij                                 | 63  |
| Dat de deugd der Bataven in ons herleve. Het stadsbestuur van Deventer in de<br>Bataafs-Franse tijd (1795-1814)<br>Clemens Hogenstijn | 109 |
| Een aristocratische hypochonder. Coenraad Willem baron van Dedem (1832-1916)<br>M.L. Hansen                                           | 131 |
| Opmerkelijke kerkgebouwen in Salland: de kerken van Heeten en Nieuw-Heeten<br>Zeno Kolks                                              | 143 |
| Literatuursignalen                                                                                                                    | 151 |
| Auteurs                                                                                                                               | 157 |

|                                                                                                                                                              |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Voorwoord                                                                                                                                                    | 7   |
| Lydie van Dijk                                                                                                                                               |     |
| Aan de grenzen van de Hanze. De IJsselregio als economisch systeem in de middeleeuwen                                                                        | 9   |
| Bert Looper                                                                                                                                                  |     |
| ‘dat zy in huer privilegien van der hanzen onverkurt sullen syn ende blyven’. Hanze, Habsburg en de Zuiderzeesteden in de eerste helft van de zestiende eeuw | 33  |
| Hanno Brand                                                                                                                                                  |     |
| ‘Duedt secretlix’: de omgang met informatie in de koopvaardij van de IJsselsteden in het Oostzegebied in de zestiende eeuw                                   | 53  |
| Jerem van Duijl                                                                                                                                              |     |
| De vijftiende-eeuwse IJsselkogge: onderdeel van een lange scheepsbouw-traditie uit de Hanzetijd                                                              | 77  |
| Karel Vlierman en Wouter Waldus                                                                                                                              |     |
| De Hanze nu. Van historische periode tot marketinginstrument                                                                                                 | 93  |
| Frank Inklaar                                                                                                                                                |     |
| Auteurs                                                                                                                                                      | 109 |

|                                                                                                                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Voorwoord<br>Frits Schmidt                                                                                                                                  | 7   |
| Overijssel en honderd jaar Zuiderzeewet<br>Frits Schmidt                                                                                                    | 9   |
| Jan Evertsz. Cloppenborch<br>Boekbinder, boekverkoper, drukker en uitgever in hervormd Deventer<br>Henk Nalis                                               | 35  |
| Chronologische lijst van drukken van Jan Evertsz. Cloppenborch en van aan hem toegeschreven drukken<br>Georg Hartong                                        | 59  |
| ‘De dood reist mee’<br>Het belang van de Oldenzaalse verluidensboeken voor de demografische geschiedenis van Twente in de achttiende eeuw<br>Cor Trompetter | 85  |
| ‘Vindt men er ook korhoenders?’<br>Gerhard Dumbar als auteur van de <i>Tegenwoordige Staat van Overijssel</i><br>Clemens Hogenstijn                         | 113 |
| ‘De Hollanders te evenaren’<br>De <i>Tegenwoordige Staat van Overijssel</i> als innovatieve geschiedschrijving<br>Clemens Hogenstijn                        | 125 |
| Literatuursignalement                                                                                                                                       | 156 |
| Auteurs                                                                                                                                                     | 159 |



# Inhoud jaargang 2019

|                                                                                                                                                                                                                                                          |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Voorwoord<br>Frits Schmidt                                                                                                                                                                                                                               | 7   |
| In memoriam: Lydie van Dijk                                                                                                                                                                                                                              | 9   |
| De bever van Zalk, 'de laatste bever van Nederland', nader onder de loep<br>genomen<br>Twee plus twee = twee bevers en twee handschriften?!<br>Kees J. Canters en Bauke Hoekstra                                                                         | 11  |
| Mr. Johann Christian Bijsterbos (1814-1898)<br>Kamper jongen, advocaat, politicus, hoge ambtenaar en tevens oprichter,<br>voorzitter en publicist van de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch<br>Regt en Geschiedenis (VORG)<br>Dr. Iet Erdsieck | 57  |
| Hugo van Heussen, Hendrik van Rhijn en hun beschrijvingen van het<br>bisdom Deventer<br>Clemens Hogenstijn                                                                                                                                               | 85  |
| 'Deventer is eene der Keiserlyken Vrye Hanse Steden'<br>Herinneringen aan de Hanze in Deventer bij drie zeventiende-eeuwse<br>geschiedschrijvers<br>Kerrewin van Blanken                                                                                 | 109 |
| Jan Colomp<br>Ambitieuus en bekwaam Deventer drukker (1650-1672)<br>Georg Hartong en Henk Nalis                                                                                                                                                          | 127 |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Theoloog van de troost<br>Alexander Elberts, godsdienstonderwijzer te Deventer<br>C. Houtman                                                                                                                                                                                                                                                    | 141 |
| Het Diepenheims huwelijksregister 1683-1810<br>Jaap van Soest                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 165 |
| Op zoek naar nuttige kennis tot heil van het algemeen<br>De bijdragen van de Twentse artsen Albertus Loessinck Meyer (Oldenzaal),<br>Bernardus Immink (Enschede) en Johann Wolfgang Heppe (Almelo) aan de<br><i>Verhandelingen van de Natuur- en Geneeskundige Correspondentie Sociëteit in de<br/>Vereenigde Nederlanden</i><br>Cor Trompetter | 181 |
| Naasteliefde en volksopvoeding<br>De subcommissie Steenwijk van de Maatschappij van Weldadigheid<br>Jos Mooijweer                                                                                                                                                                                                                               | 209 |
| Literatuursignalen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | 229 |
| Auteurs                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 233 |

# Inhoud jaargang 2020

|                                                                                                                                   |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Voorwoord<br>Frits Schmidt                                                                                                        | 7   |
| In memoriam: Lydie van Dijk<br>Albert J. Mensema                                                                                  | 9   |
| Een grafveld uit de trechterbekercultuur in Dalfsen<br>Het begin van vijfduizend jaar begraving en bewoning<br>Henk van der Velde | 13  |
| Taal in lagen<br>Een zeer beknopt overzicht van de taalgeschiedenis van Overijssel<br>Dr. Harrie Scholtmeijer                     | 39  |
| Op reis met Jan de Lat<br>Deventer uitgever van stedenwijzers en zakatlassen<br>Kees Leeffers                                     | 61  |
| Sebastiaen Wermbouts<br>Stads-, Staten- en Athenaeumdrukker in Deventer, 1614-1636<br>Georg Hartong en Henk Nalis                 | 81  |
| Overijssel in de Beschrijvinghe van alle de Neder-landen (1612) door Lodovico Guicciardini<br>Clemens Hogenstijn                  | 105 |
| Zedelijke verbetering als levensdoel<br>Egbert Tobi, gevangenispastor te Deventer<br>Dr. Cees Houtman                             | 123 |

|                                                                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| De maçonnieke Hulpbank voor Minvermogenden in Kampen, 1875-1940<br>Dr. Iet Erdtsieck                        | 143 |
| De opkomst van de Twentse textielindustrie<br>Joan H. Beune                                                 | 161 |
| De kringleider en het Uniemanneke<br>Een broederstrijd vanaf de Tweede Wereldoorlog<br>Martin van der Linde | 183 |
| Literatuursignaleringen                                                                                     | 201 |
| Auteurs                                                                                                     | 205 |